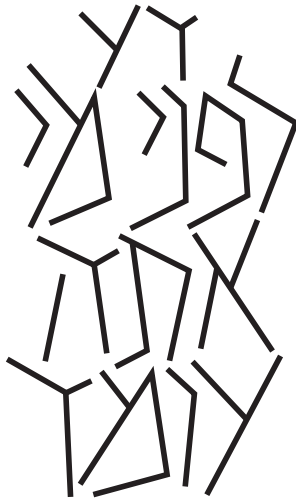

סידור אבן ישראל

מרכז שטיינזלץ
הוצאת קורן ירושלים

סידור אבן ישראל
מהדורה ראשונה © ה'תשפ"ד
הוצאת קורן ירושלים
ת"ד 4044 ירושלים 9104001
www.korenpub.co.il

מנכ"ל מרכז שטיינליץ: הרב מני אבן-ישראל
עורך: הרב ידידיה אבינר
עריכת לשון והגהה: דוד ברוקנר, אהבה פורטגג
נוסח והלכות: הרב אברהם גלבשטיין, הרב אלעד שלזינגר
עימוד ועיצוב: תמי מגר

דוא"ל לתיקונים: tikunim@steinsaltz-center.org

כל הזכויות שמורות למכון הישראלי לפרסומים תלמודיים
מיסודו של הרב עדין אבן-ישראל (שטיינליץ) 2023

© כל הזכויות שמורות על גופן תנ"ך קורן, 2024. הוצאת קורן ירושלים בע"מ, 2024
© כל הזכויות שמורות על גופן סידור קורן, 2024. הוצאת קורן ירושלים בע"מ, 2024

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לאחסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או בכל אמצעי
אלקטרוני, אופטי, מכני או אחר כל חלק שהוא מן החומר שבספר זה. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא
בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מהמוציא לאור.

מהדורה אישית, כריכה קשה, מסת"ב: 978-965-7812-58-7

Printed in PRC

סשטא01

”הוֹלֵךְ תָּמִים” - זֶה אֲבֵרָהֶם,
דְּכַתִּיב ”הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וְהָיִה תָּמִים”.
מכות כ”ד, א

לעילוי נשמת יקירנו
הרב אברהם־אבא בילט ז”ל
משחר ילדותו הכיר את בוראו ואחריו דבקה נפשו,
עסק בתורה לשמה ואור תפילתו זרח.
ענותו, שפל ברך ולא החזיק טובה לעצמו.

גדל מנעוריו אצל הרב עדין זצ”ל,
עמל בהפצת תורתו וסייע רבות בהתקנת סידור זה.

המשפחה

באהבה ובגעגועים לזכרו של
הרב אברהם־אבא (אבאל'יה) בילט ז”ל
שהתפלל, למד, לימד והאדיב תורה
בבית המדרש של ישיבת מקור חיים קרוב לארבעים שנה.
ישיבת מקור חיים

תוכן

364	עמידה לשבת	י	מבוא למהדורה
379	סדר קריאת התורה	יב	הקדמה
392	ברכת החודש		
398	מוסף לשבת	1	ימי חול
420	קידוש וזמירות ליום שבת	5	השכמת הבוקר
433	מנחה לשבת וליום טוב	13	עטיפת טלית
453	ברכי נפשי	15	הנחת תפילין
457	פרקי אבות	22	ברכות השחר
477	סעודה שלישית של שבת	33	סדר הקרבנות
482	סדר הבדלה	44	קדיש דרבנן
485	ויתן לך	47	תפילות השחר
498	בקשה למוצאי שבת	52	פסוקי דזמרה
490	זמירות למוצאי שבת	67	קריאת שמע וברכותיה
		85	עמידה
501	חגים ומועדים	109	סדר תחנון
505	סדר נטילת לולב	114	אבינו מלכנו
508	סדר הלל	122	סדר קריאת התורה
516	מוסף לראש חודש	135	סיום התפילה
525	ביעור חמץ	137	שיר של יום
527	עירוב תבשילין	151	שש זכירות
528	קידוש לליל יום טוב	157	מנחה לחול
531	תפילה כשנכנסים לסוכה	183	ערבית לחול
532	אושפיון	215	סדר ספירת העומר
533	תפילה כשיוצאים מהסוכה	222	פיוטים לל"ג בעומר
535	קידושא רבה ליום טוב	224	קידוש לבנה
	עמידה לשחרית, למנחה	234	קריאת שמע שעל המיטה
536	ולערבית של יום טוב	241	תיקון חצות
547	סדר הקפות לשמחת תורה		
555	אקדמות	257	שבת
559	סדר הזכרת נשמות	259	עירובין
561	יה אלי	260	הדלקת נרות
562	תפילת טל	262	שיר השירים
564	תפילת גשם	268	מנחה לערב שבת
567	מוסף לשלוש רגלים	274	קבלת שבת
582	הושענות	286	ערבית לשבת וליום טוב
587	הושענות לשבת	306	קידוש וזמירות לליל שבת
590	הושענות להושענא רבה	326	שחרית לשבת וליום טוב

732	סדר זבד הבת
733	סדר קידושין ונישואין
737	שבע ברכות
738	סדר חנוכת הבית
741	וידוי שכיב מרע
743	לויית המת
750	תפילה בבית האבל
751	אזכרה
760	סדר הלימוד ליום השנה (יארצייט)
765	קריאת התורה
767	לימי שני וחמישי ומנחה בשבת
805	לראש חודש
806	לתענית ציבור
810	לחנוכה ופרשת הגשאים לחודש ניסן
815	לפורים
816	לשלוש רגלים
857	חמש מגילות
858	שיר השירים
863	רות
868	איכה
874	קהלת
884	אסתר
857	יוצרות
899	לפרשת שקלים
909	לשבת זכור
915	קרובה לפורים
920	לשבת פרה
924	לשבת החודש
932	לשבת הגדול
939	תהלים
1020	תהלים לליל הושענא רבה
1023	תפילה על החולה

604	התרת נדרים לערב ראש השנה
607	קידוש לליל ראש השנה
608	סדר הסימנים לליל ראש השנה
610	קידושא רבה לראש השנה
610	סדר תשליך
616	סדר כפרות
617	וידוי למנחה בערב יום הכיפורים
623	סדר הדלקת נרות חנוכה
628	סדר קריאת המגילה בפורים
630	יום העצמאות
635	יום ירושלים
636	סליחות
636	סליחות לשני קמא
642	סליחות לחמישי
646	סליחות לשני תנינא
651	סליחות לעשרה בטבת
657	סליחות לתענית אסתר
663	סליחות לשבעה עשר בתמוז
679	ברכות
681	ברכת המזון
698	ברכה מעין שלוש
700	ברכות המצוות
700	הפרשת תרומות ומעשרות
703	ברכות הנהנין, הראייה והשמיעה
706	ברכת החמה
709	הטבת חלום
712	הבינונו
713	תפילת הדרך
715	מעגל החיים
717	סדר ברית מילה
725	גאולה לברית מילה
726	ברכת המזון לברית מילה
729	סדר פדיון הבן

א ב ג ד ה ו ז ח
ט י כ ל מ נ ס
נ ז ס ע פ פ פ צ
ץ ק ר ש ש ש ת ת

אבבגדהוזחטיכךלמסננסעפפפצקו ששתת
אבבגדהוזחטיכךלמנסעפפצקו ששתת
אבבגדהוזחטיכךלמנסעפפצקו ששתת
אבבגדהוזחטיכךלמנסעפפצקו ששתת
אבבגדהוזחטיכךלמנסעפפצקו ששתת
אי בי גי די הי וי זי חי טי יי פי כי לי
מי ני סי עי פי פז קי רי שי שז תי תי
אבבגדהוזחטיכךלמנסעפפצקו ששתת
או בו גו דו הו וו זו חו טו יו כו לו
מו נו סו עו פו פו צו קו רו שו שו תו תו
אבבגדהוזחטיכךלמנסעפפצקו ששתת
או בו גו דו הו וו זו חו טו יו כו לו
מו נו סו עו פו פו צו קו רו שו שו תו תו

צורת הנקוד	ד	-	..	י	.	ן	ן	:	:-	::	∴
------------	---	---	----	---	---	---	---	---	----	----	---

כתב רש"י

אבבגדהוזחטיכךלמסננסעפפצקו ששתת
אבבגדהוזחטיכךלמנסעפפצקו ששתת

מבוא למהדורה

אנו שמחים להגיש לכם את סידור אבן ישראל, ובו ביאורים ודברי התבוננות מאת הרב עדין אבן-ישראל שטיינליץ זצ"ל.

תכליתו של סידור זה היא לסייע למתפלל לכוון את דעתו ואת ליבו ולהגיע אל התפילה השלמה. סידור התפילה מורכב מחלקים רבים ומקטעים השונים אלה מאלה. המעבר בין החלקים מבטא את תנועת נפשו של האדם המתפלל ואת המסע של התפילה מלמטה למעלה – מן החוץ אל קודש הקודשים – ואת דרך הירידה מלמעלה למטה, היציאה בשלום מהקודש. הביאורים בסידור הם מעין מפת שבילים המלווה את המתפלל בדרכו ממומור למזמור, מברכה לברכה ומהיכל להיכל. ההקדמות, הביאורים וההארות כתובים בתמציתיות ונוגעים בנקודות יסוד הנצרכות לאדם המבקש להתפלל מהסידור בחיות ובמודעות. בדומה להדרכות הטכניות הנדפסות בסידורים המדריכות את המתפלל מתי יש לשבת, לעמוד או להשתחוות; אף הביאורים הקצרים בסידור זה מזכירים למתפלל בעת התפילה על מה הוא מתפלל בכל קטע, ובמה ראוי להרהר או להתבונן.

נוסח – נוסח הסידור מבוסס על 'סידור קורן' נוסח ספרד. ככלל לא שינינו מנוסח זה מלבד הוספות של קטעי תפילה המופיעים במרבית הסידורים החסידיים ומנהגים הנהוגים בקרב חסידים.

הקדמות – לכל חטיבה בסידור (שחרית, מנחה, ערבית, שבת, מועדים וכו') נכתבה הקדמה מיוחדת המשרטטת את קווי המתאר של אותה תפילה ומעניקה מבט כללי על עניינה ומקומה.

ביאורים – הביאור איננו ביאור רצוף לכל מילות התפילה, אלא הקדמות קצרות לכל קטע בתפילה בתוספת הסברים במקומות מסוימים. מטרתו היא להדגיש את הרעיון היסודי של כל קטע בתפילה בתוך ההקשר של מהלך התפילה ושל תנועת הנפש של המתפלל.

הארות – התבוננויות קצרות במילים או משפטים מסוימים בתפילה המעוררות את הלב והמוח לתפילה. ההתבוננויות כוללות סיפורים קצרים, אמרות חסידיות והעמקות במילות התפילה.

הנחיות – הנחיות הלכתיות מעשיות המנוסחות בקצרה במקומן המתאים בסידור. ההנחיות נכתבו על פי המקובל ברוב המנהגים עם תוספות של הרב עדין אבן-ישראל שטיינליץ.

יא

הרב עדין אבן־ישראל עסק כל ימיו בעבודת התפילה והגה תדיר בסידור התפילה. אף בתחום היצירה וההגות היה סידור התפילה קרוב לליבו של הרב. בכתביו של הרב וכן במסגרות רבות שבהן לימד והרצה שב ובצבץ נושא התפילה. למלאכת יצירת סידור זה ניגש הרב כמה שנים קודם פטירתו. לצער הלב השלמת מלאכת עריכת החומר התמשכה לאחר פטירת הרב על פי המתווה שהתווה בהתבסס על העושר העצום של ביאורים, הסברים, הדרכות והכוונות למתפלל שהניח אחריו בכתב ובעל־פה.

אנו מקווים שסידור זה יפתח פתח לכל מי שמעוניין להיכנס בשערי התפילה ועבודת הלב.

הקדמה

הסידור

בין ספרי היסוד של היהדות לסידור מקום צנוע. אין הוא ספר של ראשוניות ושגב כמו התנ"ך, של מרחב ועמקות כמו התלמוד או של מסתורין ורוממות כמו ספר הזוהר. לעומת כל הספרים הגדולים והמרובים הסידור מונח בקרן זוית. בספרים האחרים לומדים, הוגים ומעיינים, חכמי כל דור מתעמקים ומפרשים אותם, ותלמידיהם עמלים ומתייגעים להבינם. ולעומתם הסידור הקטן מצוי ביד הכול, מתפללים בו – ולאחר מכן מניחים אותו עד התפילה הבאה. עם זה, אין ספר הקרוב לליבו של אדם מישראל יותר מהסידור, ואין ספר שהשפעתו מחלחלת ומגיעה עמוק כל כך. ייתכן שספרים אחרים הם מכובדים או נערצים יותר, אבל אין כמוהו אהוב על אדם מישראל, מקטן ועד גדול, איש ואישה, ואין כמוהו חודר ומשפיע עד לעמקי הנפש.

הקשר העמוק והקרוב של כל ישראל לסידור נובע ממהותה ואופייה של התפילה היהודית. הסידור הוא ספר החיים של היהדות המלווה את האדם מישראל בכל זמן ובכל מקום. לא זו בלבד שאדם יכול להתפלל בביתו בנסיבות מסוימות כדרך שהוא מתפלל בבית הכנסת, אלא שיש מחזור שלם של ברכות ותפילות שמעצם עניינו אינו שייך לבית התפילה – למן הברכות שאדם מברך בקומו בבוקר משנתו; תפילות וברכות שהוא אומר בלכתו בדרך במהלך היום; ועד לקריאת שמע שהוא קורא על מיטתו לפני השינה בלילה. זאת ועוד, סדר התפילות אינו נוגע רק לימות חול וימי חג, אלא למהלך החיים כולו – מן הלידה, דרך הגיעו לבגרות ובואו בברית הנישואין ועד למותו, האדם מלווה בתפילות וברכות. כמעט לכל התרחשות הפוקדת אדם בימי חייו – של עצב ושל שמחה, של חיי יום־יום ושל מאורעות מיוחדים – יש ביטוי בסידור התפילה.

השפעתו של הסידור אינה באה רק מתוך השימוש בו והקשר אליו, אלא גם מצד תוכנו. אין ספר יהודי אחר המכיל, כמו הסידור, את היהדות כולה. הסידור שבידינו הוא זר פרחים ססגוני הכורך בתוכו את כל מרחביה של היהדות ומקיף את כל התחומים של היצירה היהודית בכל צורותיה: פרקים הלכותיים מן התורה ומן הנביאים והכתובים, מן המשנה ומן התלמוד, ממדרשי האגדה ומספרי הקבלה, מן השירה המסוגנת והמורכבת של ימי הביניים ומתפילות פרטיות ואישיות של

חכמי ישראל. יש בסידור חלקים שהם יסודות האמונה, עניינים שהם מתחומי ההלכה ופרטי מעשי המצוות, תיאורים של תמונת העולם כולו וסיפור המאורעות של תולדות ישראל. יש בו תפילות העוסקות בצרכיו ובעביותיו של היחיד עד לפרטי החיים האינטימיים ביותר שלו, בקשות הנוגעות לאומה כולה על מצוקותיה ותקוותיה, ואף תפילות על מכלול כל העולמות. אותם פרקים וקטעים, שירים ודברי הגות הנכנסים אל הסידור מקבלים משמעות חדשה: התורה נהיית לתפילה, תכנים מופשטים מוטענים ברגש ונושאים העומדים בפני עצמם נעשים חלק מן השיחה שאדם משוחח בינו לבין בוראו. ובכל עת, אם מדי יום אם בימים מיוחדים בשנה, האדם מישראל נכנס אל האוצר הזה ודולה ממנו – את הדמעות והתקוות, את רוממות הנפש או המילים הפשוטות שבהן הוא רוצה להשתמש כאשר הוא מתפלל לפני קונו.

התפילה

התפילה במשמעותה הבסיסית ביותר היא דיבור ישיר של האדם אל הבורא. דיבור זה יכול להיות, ככל דיבור אחר, מסוגים רבים: בקשה ותחינה, הבעת תודה וביטוי של תלונה ואפילו שיחה. תפילות רבות הן דברי בקשה ותביעה – האדם פונה אל ה' ומבקש ממנו חיים, בריאות או הצלחה, הצלה מפורענות ויציאה מעוני, ואף מבקש שיראה ה' בעלבונו או שינקום באויביו ויענישם. לעיתים אדם מבקש דברים בשביל עצמו, ולפעמים בקשותיו הן בשביל אנשים אחרים, קרובים ורחוקים.

תפילות מסוג אחר הן הודאה, משמעותן היא בעצם אמירת "תודה לך", בין תודה על דברים כלליים – על מכלול הדברים שיש בעולם, על החיים עצמם או על משהו יפה וערב שהאדם רוצה להודות ולשבח על מציאותו; בין דברי תודה פרטיים ואישיים – על החלמה מחולי, הצלה מאסון או על מאורע מיוחד שאירע לו. כנגד אלה יש גם תפילה שהיא הבעת שאלה, תמיהה ואפילו תלונה. יכולה להיות גם תפילה שאין בה צורה מוגדרת של פנייה מיוחדת אלא היא שיחה פשוטה, גילוי הלב לפני הבורא. פעמים שגילוי זה הוא הצהרת אהבה וכיסופים ופעמים שהוא ביטוי של תחושת הריחוק – אדם משיח את ליבו לפני ה' ואינו מבקש דבר אלא רק מביע את צעריו על ירידתו החומרית או הרוחנית. זאת ועוד, קורה שאדם רוצה לספר לקדוש ברוך הוא על מעשיו הטובים, או להתודות על חטאיו, הגלויים והנסתרים. כל הדברים האלו, ורבים אחרים, יכולים להיות בתפילתו הפרטית-האישית של

כל אדם, וכולם מצויים בסידור התפילה – בתפילות ערוכות ומסודרות, הן בשביל הפרט הן בשביל הכלל.

צד זה של התפילה – הדיבור אל ה' – הוא אינטימי מאוד במהותו ומבטא פנייה קרובה אל ה', בבחינת "אבינו אב הרחמן". דוגמת ילד העומד לפני אביו ומרגיש שהוא יכול לומר את כל שעל ליבו; לבקש, להתלונן, להודות או לשתף מהעובר עליו. בכל עת של התגלות לב כזו, בשעות מצוקה או בזמני שמחה, התפילה מתבססת על הרגשת הקרבה – לא רק כאשר אדם עומד לבדו בחשכת לילה ושוֹפֵך את ליבו, אלא גם כאשר הוא בתוך קהל גדול; גם כאשר הכול עונים ואומרים בקול רם את אותם דברים – הם עדיין מבטאים קרבה אינטימית אל ה'. פנייה בדיבור ישיר של ה'אני האנושי אל ה'אתה' האלוקי אפשרית רק אם מניחים שה' שומע תפילת כל פה. הכרה זו היא המניחה לאדם להתפלל ולומר לפני ה' גם דברים אישיים ונסתרים – על צרכיו, משאלותיו ותשוקות ליבו.

כנגד צד זה של התפילה יש גם צד אחר – תפילה הנובעת מתחושה של יראת כבוד, עמידה לפני הרוממות האלוקית, תפילה שבבסיסה ההכרה של המרחק בין האדם ובין ה'. כאשר אדם יוצא מתוך נקודת ראות זו הוא אינו מוצא מקום לשיחה האינטימית, ותפילתו מקבלת צביון אחר. כל מילה שהוא מוציא מפיו צריכה להיות שקולה ומנויה וכל תנועה שהוא עושה – מחושבת ומדודה. אומנם, תחושה כזו אינה מחייבת בהכרח הרגשה של אימה ועצב, כי אם להפך – היא מביאה עימה גם הרגשה של זכות ש"הביאני המלך חדריו".

שתי התפיסות האלה, שהן לכאורה שני קצוות מנוגדים, שזורות זו בזו בתפיסת עולמה של היהדות, כפי שמנסח ב"שיר הייחוד": "רחוק מכל רחוק וקרוב מכל קרוב". המתח הפנימי של התייחסותנו לבורא מתבטא בעצם מהותה של התפילה ומלווה את סדר התפילה כולו. פעמים שתפילה אחת היא כולה ביטוי של עמידה לפני הרוממות, וקטע התפילה שלאחריה – דברי התחטאות של קרבה גדולה. הכפילות הזאת מבוססת על עצם המסתורין של יחסנו עם האל, הבנתנו אותו, והשגתנו בו – "אדון עולם" שהוא גם "אב הרחמן". סידור התפילה מצרף את שני אלה למכלול אחד ועל ידי כך מאפשר לנו לנוע בדיבור ובכוונה מתפיסה אחת לחברתה.

עבודת התפילה

ככלל, עולמנו היהודי עומד על שלושה עמודים מרכזיים: לימוד תורה, קיום מצוות

ותפילה. לימוד התורה הוא התקשרות האדם אל הקדוש ברוך הוא דרך השכל: בידיעה, בעיון ובמחשבה; מעשה המצוות הוא התקשרות של האדם בעיקר דרך "כלי המעשה", שהמצוות מכוננות או מגבילות אותם; ואילו התפילה מבטאת את העמוד האינטימי של ההתקשרות בין האדם לבוראו, כפי שהיא מכונה כבר במקורות הקדומים ביותר: "עבודה שבלב" – קשר הלב והרגש של האדם אל הקדוש ברוך הוא. בספר הזוהר התפילה מתוארת כסולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה (מעין הסולם בחלומו של יעקב). האדם אמור לעלות בשלבי התפילה במעלות הרוחניות, מן העולם הארצי והגשמי עד למפגש עם הקדוש ברוך הוא. במובן זה סידור התפילה משמש מעין מפה שמשורטטת בה הדרך להגיע מעולם החולין אל קודש הקודשים ואף לצאת משם אחרי כן בשלום. סולם זה אינו רק דבר הרשות, שאדם משתמש בו בשעה שמתעוררים בו רגשי קודש, אלא יש בו הזמנה וקריאה לאדם, מצווה ואף חיוב להשתמש בו בפועל בזמנים קבועים. אדם שלא התפלל, לא זו בלבד שהשמיט תפילה אחת או אחדות מתוך סדר יומו: במובן מסוים הוא השאיר יום או ימים בחייו ריקים, ימים שבהם הוא לא בנה קשר בינו ובין הקדוש ברוך הוא. "עבודת התפילה", כפי שכינה חכמי הדורות, היא האופן שבו אדם ניגש בכוונה לעורר את הקשר בינו לבין ה'. אמירת הדברים הכתובים בסידור – על כל עושר התכנים ויפי הצורה שבהם – היא התחלה פורמלית בלבד של עבודת התפילה. תפילה הנעשית כראוי היא דבר הכרוך, כלשונו של בעל התניא, "ביגיעת נפש ויגיעת בשר"; מאבק לשמור על הריכוז, להבין את המשמעות, ולא להתפור במחשבות שונות ולנסות להמשיך הלאה, ליתר משמעות וליתר הזדהות. כאשר התפילה, זו שבסידור או מחוץ לסידור, עולה ומתפרצת מעצמה, הרי זו בוודאי דרך ראויה. אולם כאשר משום מה אין התפילה עולה מעצמה יש ליצור את הדברים בכוונה תחילה, בהשתדלות ואפילו במאמץ. אם להשתמש במליצת הכתוב בישעיהו, "וּשְׂאֲבָתָם מִים בְּשִׁשׁוֹן מִמַּעַיְנֵי הַיְשׁוּעָה" – פעמים יש מעיין בלב ששופע והולך מעצמו, שמימיו ותחושותיו זורמים בלי שום מאמץ; אולם פעמים הרבה צריכים להתאמץ לשאוב את המים, לחפור עמוק עד שמגיעים למקור שבלב, ומשם להוציא את הדברים החוצה.

ימי חול

- 3 שחרית
- 155 מנחה
- 183 ערבית
- 215 סדר ספירת העומר
- 224 קידוש לבנה
- 234 קריאת שמע על המיטה

שחרית

שחרית

תפילת שחרית נקבעה כנגד קורבן תמיד של שחר שהיה מוקרב בבית המקדש, ולכן מתפללים אותה בזמן שבו היו מקריבים קורבן זה. באופן אחר, הנוגע לאופייה הפנימי של תפילת שחרית, ייחסו חכמים את התפילה הזו לאברהם אבינו. הקשר בין אברהם לשחרית מוסבר על דרך הסוד: מידתו של אברהם היא 'חסד', מידה השייכת לאופייה של תפילת שחרית, שכן מתפללים אותה בשעה שהיום הולך ומאיר – זמן ששורה בו מידת החסד האלוקית. אף מבחינת סדר חייו של האדם צד התקווה והאופטימיות מורגש ביותר בשעה זו, כאשר מפציע יום חדש. מטעם זה תפילת שחרית היא הארוכה והמורכבת מכל תפילות היום, שכן מידת החסד היא מידת הגידול והשפע. טעם אחר לאריכות התפילה קשור בסדר יומו של האדם. במשך היום האדם טרוד בעבודתו ובמילוי שאר צרכיו, טרדה העשויה להביא לשכחה והתעלמות מהקשר עם הבורא. לכן יש חשיבות רבה לכך שהזמן שהאדם מקדיש בפתחתו של יום חדש, קודם שהוא נפנה לעיסוקיו, יהיה מיוחד לעבודת ה' ולהתקשרות עם הקדוש ברוך הוא. האריכות וההעמקה בתפילה, על מגוון חלקיה ורבידה, לא אמורה להיות רק חויה העומדת בפני עצמה, אלא להקרין החוצה אל חייו של האדם שמחוץ לתחום של העמידה לפני ה'.

מבנה התפילה מסודר בדרך משוכללת שיש בה משמעות ומקצב שלם. אפשר לתאר את סדר התפילה כסולם בחלומו של יעקב: "מָצָב אֲרָצָה וְרָאִשׁוּ מַגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה". בספרי הקבלה מתוארות דרגות ה"סולם" כארבעה עולמות רוחניים זה למעלה מזה: עולם העשייה הוא העולם שלנו, הפיזי; למעלה ממנו הוא עולם היצירה, עולם המלאכים והרגש; גבוה יותר הוא עולם הבריאה, עולם השכל והמלאכים העליונים הנקראים שרפים; והאצילות הוא העולם העליון של הנוכחות האלוקית. התפילה מתחילה בעולם העשייה שבו אנו חיים, ובכל אחד מחלקי מהתפילה עולים עוד עד לנוכחות השלמה בתפילת העמידה. סדר התפילה הבא אחרי כן הוא כדרך ירידה מן הקודש, בכיוון הפוך לסדר העלייה. דימוי אחר (הזהה בתוכנו) רואה את התפילה כעלייה למקדש – היכל לפנים מהיכל עד לכניסה אל קודש הקודשים. כמו ביציאה מן המקדש אף ביציאה מן התפילה; עוברים את אותם שלבים בכיוון אחר. בין חלק לחלק בתפילה נאמר הקדיש, הדומה למדרגות שהיו במקדש: כשם שהיו עולים או יורדים בהן מחלק אחד לחברו, כך הקדיש הוא דרך המוליכה את

האדם במהלך התפילה מרובד אחד למשנהו, מעולם אל עולם. עניינו של הקדיש בכלל הוא הצהרה מחודשת של קדושת ה', הנושאת בכנפיה משמעות מיוחדת בכל דרגה שאדם מצוי בה. בשעת העלייה הקדיש מסייע למתפלל להתעורר ולהתעלות לרמה גבוהה של קדושה, ובשעת החזרה לעולם הוא עוזר למתפלל להתחזק ולהמשיך לראות ולחוש את הקודש בכל מקום שהוא נמצא בו.

שחרית

השכמת הבוקר

מייד עם היקיצה מהשינה, עוד לפני שנוטל אדם את ידיו, אומר:

מוֹדָה/ נְשִׁים אוֹמְרוֹת: מוֹדָה/ אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם
שֶׁהַחַזוֹת בִּי נִשְׁמַתִּי בְּחַמְלָה
רַבָּה אֲמוֹנְתְךָ.

עולם העשייה חלק הפתיחה של התפילה, מ"סדר השכמת הבוקר" עד "קדיש דרבנן", נועד להכנת האדם לתפילה. בלשון הקבלה מכונה חלק זה 'עולם העשייה', משום שכולו עוסק בעולמנו זה, עולם המעשה. ראשיתו בהודאה על הטוב שה' חונן אותנו בכל יום מחדש, ברוחניות ובגשמיות; המשכו בפרשת העקדה ו'לעולם יהא אדם', הבאים לעורר את האדם לקראת יום של חיים ובפרט לתפילה מתוך אהבת ה' ומסירות נפש; וסיומו בסדר העבודה שהיה במקדש, להדגיש שהתפילה צריכה להיות כתהליך הקרבת הקורבן - והאדם יקריב בה את רצונותיו וחסקו לשם קידוש השם.

מודה אני המילים הראשונות שנאמרות מייד עם היקיצה הן דברי תודה לה', על שהחזיר לנו את הנשמה שהפקדנו בידי כלילה רעננה ומחודשת. בתוך כך, הפנייה לה' במילים "מלך חי וקיים" היא הצהרה תמציתית של אמונה וקבלת עול מלכות שמיים, ועבודת האדם בתפילה ובמשך היום היא לפתח אותה לכדי הרגשה ממשית.

ראוי ליטול ידיים תכף עם היקיצה ולא להלך כלל קודם לכן, ולכן רבים מקפידים להניח כלי מוכן לנטילה סמוך למיטה. אחרי שנוטל ידיו מברך:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת יָדַיִם.**

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
אֲשֶׁר יָצַר אֶת הָאָדָם בְּחִכְמָה
וּבְרָא בּוֹ נְקֻבִים וְנְקֻבִים, חֲלוּלִים וְחֲלוּלִים.
גְּלוּי וְיָדוּעַ לִפְנֵי כְּבוֹדְךָ
שָׂאם יִפְתַּח אֶחָד מֵהֶם אוֹ יִסְתֵּם אֶחָד מֵהֶם
אִי אֶפְשָׁר לְהִתְקִים וְלַעֲמֹד לִפְנֵיךָ אֶפְלוּ שְׂעָה אַחַת.
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, רוֹפֵא כָּל בֶּשָׂר וּמַפְלִיא לַעֲשׂוֹת.**

נטילת ידיים חובת נטילת ידיים של שחרית בברכה היא קדומה ונוכרת כבר בתלמוד. אמרו חכמים כי "שינה אחד מששים למיתה", וכן שהשינה היא "מותא זעירא" (= מוות קטן). במקום שהחיים מסתלקים, באים במקומם כוחות של טומאה ושורים על האדם. כאשר ניעור האדם משנתו פורשת הטומאה מגופו, אולם היא נשארת להיאחו בידיים, והדרך להיטהר ממנה היא על ידי נטילתן. טעם נוסף שניתן בספרי ההלכה לנטילה זו הוא שבכל בוקר נעשה האדם כברייה חדשה, כלשון הפסוק "חֲדָשִׁים לְבָקְרִים רִבָּה אֲמוֹנָתְךָ", ואת חידוש ברייתו האדם צריך לקדש בנטילה. בכך דומה נטילת הידיים לעבודת הכוהנים, שנצטוו לרחוץ את ידיהם ורגליהם בפתח כל יום עבודה במקדש. משום שעיקרה של נטילה זו הוא לטהרה מרוח הטומאה, נוטלים כל יד שלוש פעמים לסירוגין (ימין, שמאל, ימין וכו'), שכן לפי המבואר על דרך הקבלה כך רוח זו מסתלקת.

אשר יצר הודאה על פעילותו התקנית של הגוף. בכל פעולה גופנית של האדם פועל מנגנון מורכב ומסובך מאוד, ולכן כאשר הגוף מתפקד כראוי כל פעולה

אֱלֹהֵי

נִשְׁמָה שְׁנַתָּת בִּי טְהוֹרָה הִיא.

אֶתְּהָ בְרֵאתְהָ, אֶתְּהָ יִצְרַתְהָ, אֶתְּהָ נִפְחַתְהָ בִּי

וְאֶתְּהָ מְשַׁמְרָה בְּקִרְבִּי

וְאֶתְּהָ עֵתִיד לְטֹלָה מִמֶּנִּי

וְלֹהֲחִזִּירָה בִּי לְעֵתִיד לָבוֹא.

כָּל זְמַן שֶׁהִנְשַׁמָּה בְּקִרְבִּי

מוֹדָה/ נָשִׁים אוֹמְרוֹת: מוֹדָה/ אֲנִי לְפָנֶיךָ

יְהוָה אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי

רְבוֹן כָּל הַמַּעֲשִׂים, אֲדוֹן כָּל הַנְּשַׁמּוֹת.

בְּרוּךְ אַתְּהָ יְהוָה, הַמְּחַזֵּיר נְשַׁמּוֹת לְפָגְרִים מֵתִים.

היא מעין נס קטן. הברכה נאמרת בבוקר בפעם הראשונה, ובמשך היום בכל פעם שאדם נזקק לנקביו כדי לעוררנו אל החסד הרב שיש בשעה שהחיים זורמים בטבעיות, כדי שנשים לב גם לדבר שנעשה בתכיפות וכדבר שבשגרה.

אלוהי נשמה הודאה על החזרת הנשמה לגוף לאחר השינה (נוסח מורחב לנאמר ב"מודה אני" מייד ביקיצה, ולכן נאמר שם בתמציתיות וללא הזכרת שם שמייים). לשון ההודאה מרמזת על דרך הסוד לירידתה של הנשמה דרך ארבעת העולמות הרוחניים עד לעולמנו: "טהורה" שייך לעולם האצילות; "בראתה" לעולם הבריאה; "יצרתה" לעולם היצירה; "ואתה נפחתה בי" לעולם העשייה. נוסח זה מדגיש את מעלתה של הנשמה השוכנת בתוכנו, שאף שהיא כוח החיים היא עדיין מחוברת למהותה הראשונית - "חלק אלוה ממעל". חתימת הברכה, "המחזיר נשמות לפגרים מתים", חורזת הודאה על העבר ואמונה לעתיד: הודאה על היקיצה בבוקר - שבעבור האדם היא מעין תחיית המתים; קימת האדם משנתו, ממצב של פגר וגוף בלבד לאדם חי ומודע, היא אזכור מוקדם של העתיד להתרחש בתחיית המתים, אז יתקיים 'היקיצו ורננו שוכני עפר'.

לבישת ציצית

לפני שלובש טלית־קטן מברך על מצות ציצית.
ורבים נוהגים שהרגיל ללבוש טלית־גדול אינו מברך בשעת לבישת טלית־קטן,
אלא מכון בשעת הברכה על הטלית־גדול להוציא ידי חובה גם את הטלית־קטן.

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וַיְצַוֵּנוּ עַל מִצְוַת צִיצִית.**

אחרי שלובש אומר:

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְהוָה אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי
שֶׁתְּהֵא חֲשׁוּבָה מִצְוַת צִיצִית לְפָנֶיךָ
כְּאֵלוֹ קִימָתֶיהָ בְּכָל פְּרֻטִיָּה וְדִקְדוּקָה וְכוּנֹתֶיהָ
וְתַרְי"ג מִצְוֹת הַתְּלוּיוֹת בָּהּ
אֲמֵן סְלָה.**

ברכות התורה לפני שהאדם מתחיל את יומו, פונה לעיסוקיו השונים ואף לפני שמתפלל - נכון וראוי שיפתח בלימוד תורה. שני הקטעים הבאים מייד לאחר ברכות התורה, "וידבר" ו"אלו דברים", הם קיום לימוד התורה הלכה למעשה. על ידי כך כל אדם, אף מי שלא עולה בידו ללמוד תורה מעבר לזה, זוכה ללמוד דבר מה בתחילת היום, ולקיים את מצוות תלמוד תורה באופן מינימלי. ברכות התורה מכינות את האדם הן ללימוד הזה הן ללימוד שיהיה בכל היום, מפני שבדומה לברכה שלפני האכילה, המתירה לאדם את האוכל, אסור לאדם לדבר בדברי תורה לפני שיברך עליהם.

לעסוק בדברי תורה הברכה הראשונה היא על מצוות לימוד תורה. התורה יוצרת קשר בין האדם לקדוש ברוך הוא, ולמעשה כשהאדם מדבר בתורה - הוא מדבר עם ה'. עם זאת, העיסוק בדברי התורה עלול להיות עיסוק כשאר העיסוקים, ואף גרוע מזה - לגרום להסחת הדעת מן ההתקשרות לה'. לשם כך באות ברכות התורה: לכוון את האדם ולהזכיר לו שהתורה שהוא לומד היא תורת ה'.

ברכות התורה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
 אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
 וְצִוָּנוּ לְעֶסֶק בְּדִבְרֵי תוֹרָה.
 וְהָעֶרֶב נָא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת דְּבָרֵי תוֹרַתְךָ
 בְּפִינוּ וּבְפִיּוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל
 וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצֹאצְאֵינוּ וְצֹאצְאֵי צֹאצְאֵינוּ
 וְצֹאצְאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל
 בְּלִנּוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרַתְךָ לְשִׁמְחָה.
 בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל.

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
 אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ.
 בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, נוֹתֵן הַתּוֹרָה.

והערב נא בקשה על האופן שבו תונחל לנו התורה. הקדוש ברוך הוא לא רק נתן לנו את התורה אלא הוא גם מטעימה בפינו, כלשון חתימת הברכה "המלמד תורה לעמו ישראל". כאן אנו מבקשים ממנו, כמוֹרה התורה, שילמדנו כך שיהיה לימודה נעים וערב לנו, וכן שתתקיים התורה בידינו וכך יזכו גם צאצאינו אחרינו להיות מלומדי התורה.

אשר בחר בנו ברכת הודאה על אהבת ה' אותנו, שבזכותה בחר הוא בנו מכל העמים ונתן לנו את המתנה הגדולה והמיוחדת, התורה. לשון חתימת הברכה, "נותן התורה" בהווה, מדגישה שנתנית התורה איננה מאורע חד-פעמי שקרה בעבר בלבד, אלא הקדוש ברוך נתן את התורה בכל עת. כפי שאמרו חכמים שקול ה' מהר סיני מעולם לא פסק, ועדיין הוא נאמר בכל עת, אף שאיננו זוכים לשומעו.

במדברו
 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
 דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר
 כֹּה תְבַרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 אָמֹר לָהֶם:

יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ:
 יֵאָדָר יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ:
 יִשָּׂא יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שָׁלוֹם:
 וַשְּׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

אלו דברים שאין להם שעור משנה, פאה א,א
 אֵלֹהִים דְּבָרִים שְׂאִין לָהֶם שְׁעוֹר
 הַפֶּאֶה וְהַבְּפוּרִים וְהַרְאִיוֹן
 וְגַמְלוֹת חֲסָדִים וְתִלְמוּד תּוֹרָה.

שבת קכו.
 אֵלֹהִים דְּבָרִים שְׂאָדָם אוֹכֵל פְּרוּתֵיהֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה
 וְהַקָּרֵן קִיָּמַת לוֹ לְעוֹלָם הַבָּא, וְאֵלֹהֵי הַזֶּה

כְּבוֹד אָב וָאִם
 וְגַמְלוֹת חֲסָדִים
 וְהַשְּׂכֵמַת בֵּית הַמִּדְרָשׁ שִׁחְרִית וְעֶרְבִית
 וְהַכְּנָסַת אוֹרְחִים
 וּבִקּוּר חוֹלִים
 וְהַכְּנָסַת בָּלָה
 וּלְוִיַת הַמֵּת
 וְעִיּוֹן תְּפִלָּה
 וְהַבָּאָת שָׁלוֹם בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ, וּבֵין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ
 וְתִלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כָּלֶם.

עטיפת טלית

נוהגים שתחילה בודקים את שלמותן של הציציות בטלית המקופלת (שמא נקרעו או נפגמו בלא משים ביום הקודם), ואם הסתבכו חוטי הציצית זה בזה, מפרידים ביניהם. ובשעת הבדיקה אומרים:

תהלים קד

**בְּרַכֵּי נַפְשֵׁי אֶת־יְהוָה
יְהוָה אֱלֹהֵי גְדֹלַת מְאֹד, הוֹד וְהָדָר לְבִשְׁתָּ:
עֲטֵה־אוֹר בְּשִׁלְמָה, נוֹטָה שָׁמַיִם בְּיַדְעָה:**

יש נוהגים לומר:

לְשֵׁם יְחִוּד קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשִׁכְנֵינָתִיָּה בְּדַחֲלוֹ וְרַחֲמֵי, לְיַחַד
שֵׁם י"ה בּו"ה בְּיַחְוּדָא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל.

דברים לב

הַרְיֵנִי מִתְעַטֵּף בְּצִיצִית. בֵּן תִּתְעַטֵּף נִשְׁמָתִי וְרַמ"ח אַבְרֵי וְשֵׁם"ה
גִּידֵי בְּאוֹר הַצִּיצִית הָעוֹלָה תְּרִי"ג. וּכְשֵׁם שְׂאֲנִי מִתְכַּסֶּה בְּטִלִּית
בְּעוֹלָם הַזֶּה, כִּד אֲזַכֶּה לְחִלּוּקָא דְרַבְּנָן וּלְטִלִּית נְאֻה לְעוֹלָם הַבָּא
בְּגַן עֵדֶן. וְעַל יְדֵי מְצוֹת צִיצִית תִּנְצַל נַפְשֵׁי רֹחֲמֵי וְנִשְׁמָתֵי וְתַפְלָתֵי
מִן הַחַיִּצוֹנִים. וְהַטִּלִּית תִּפְרֹשׁ בְּנִפְיָה עֲלֵיהֶם וְתַצִּילֵם, בְּנִשְׁוֹר יַעִיר
קִנּוּ עַל־גּוֹזְלוֹי וְרַחֵף: וְתֵהָא חֲשׂוּבָה מְצוֹת צִיצִית לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ

טלית מלבד עצם המצווה שיש בציצית, לפעולת לכישת הטלית וההתעטפות בה נודעת משמעות רבה ועמוקה. מהפסוק שאנו אומרים לפני ההתעטפות, "עֲטֵה אוֹר בְּשִׁלְמָה", דרשו חכמים שבשעת הבריאה התעטף הקדוש ברוך הוא בטלית לכנה ומשם נוצר האור. מעשה ההתעטפות שלנו הוא כביכול מעין עשייתו של הקדוש ברוך הוא - כשם שהוא יתברך יצר כך את האור, כך ההתעטפות שלנו בטלית ממשיכה אור עליון לעולם המעשה. משמעות נוספת יש בהתעטפות בטלית - שהיא כהסתרות בצל כנפיו של הקדוש ברוך הוא. פסוקי הדבקות הנאמרים בשעה זו: "מֶה יִקָּר חֶסֶדְךָ אֱלֹהִים" וכו', מתארים את תחושת העונג המתלווה להרגשת הקרבה, ואת חסד ה' וצדקתו המושפעים מתוך קרבה זו.

ברוך הוא, כָּאֵלוֹ קִימְתִיָּהּ בְּכָל פְּרִטְיָהּ וְדִקְדוּקִיָּהּ וְכִוְנוֹתֶיהָ וְתִרְיָג
מִצְוֹת הַתְּלוּיוֹת בָּהּ, אָמֵן סְלָה.

מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וַיְצַונוּ לְהִתְעַטֵּף בְּצִיצִית.

מתעטפים בטלית 'כעטיפת הישמעאלים' (כפי שרגילים הערבים בני המדבר להתעטף בגלימה) כך שחלקו העליון של הגוף, כולל הראש והפנים יהיו עטופים בציצית. והמנהג על דרך הסוד, שתחילה שמים את הטלית מעל הראש ומברכים עליה, לאחר מכן מניחים אותה על הראש, ואחר כך לוקחים ביד את ארבע כנפותיה (ולחלק מהמנהגים את שתי כנפות צד ימין בלבד) ומניחים אותן על הכתף השמאלית. בזמן שעומדים עטופים בטלית אומרים:

מִה־יִקָּר חֲסִדְךָ אֱלֹהִים, וּבְנֵי אָדָם בְּצֵל כְּנָפֶיךָ יַחְסִיּוּן; תהלים לו
יְרוּיִן מִדְּשֵׁן בֵּיתְךָ, וְנָחַל עַדְנֶיךָ תִּשְׁקֵם;
כִּי־עֲמַךְ מְקוֹר חַיִּים, בְּאוֹרְךָ נִרְאָה־אוֹר;
מִשֶׁךְ חֲסִדְךָ לַיְדָעֶיךָ, וַיְצַדְקֶתְךָ לַיִּשְׂרָאֵל;

לשם ייחוד מבנה התפילין ודרך הנחתן על הגוף מבטאים את מהותן - סמל להיותנו קשורים אל הקדוש ברוך הוא. תפילין של ראש, שצורתן דומה לנזר מלוכה, מבליטות את היותם של ישראל 'בני מלכים', בניו של המלך העליון. כשם שבניו של מלך אנושי מתעטרים בסמלי המלוכה, כך ישראל בהניחם תפילין מייצגים בעולם את פאר המלכות של מעלה. וכך דרשו חכמים את הפסוק: "וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי יֵשֶׁם ה' נִקְרָא עָלֶיךָ וַיִּרְאוּ מִמֶּךָ" - אלו תפילין שבראש. בתפילין של יד מובלט קשר האהבה והקרבה שבא על ידי קשירת התפילין. רצועות התפילין מסמלות את "עבותות האהבה" הקושרות יחד את "החתן והכלה", הקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל. וכך דרשו חכמים את הכתוב בשיר השירים: "שִׁימְנֵי... כְּחוֹתֶם עַל זְרוּעֶיךָ" - אלו תפילין של יד. בתפילין יש צד של גדולה ופאר וכך בבד הן מבטאות גם קבלת עול ומרות של מעלה. כפי האמור בנוסח "לשם ייחוד", הנחת התפילין על הראש וכנגד הלב נועדה

תפילין

יש נוהגים לומר:

לְשֵׁם יְחִוּד קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשְׂכִינְתָּיה בְּדַחֲלוֹ וּרְחִימוּ, לְיַחַד
שֵׁם י"ה בַּיּוֹהָ בְּיַחְוּדָא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל.

הַנְּנִי מְכוּן בְּהַנְּחַת תְּפִלִּין לְקִים מְצוֹת בּוֹרְאִי, שְׂצוֹנִי לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין,
כְּפָתוּב בְּתוֹרָתוֹ: וְקִשְׂרָתֶם לְאוֹת עַל-יָדְכֶם, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיכֶם:
וְהֵם אַרְבַּע פְּרָשְׁיּוֹת אֵלּוּ, שְׁמַע, וְהָיָה אִם שָׁמַעַ, קִדְשׁ לִי, וְהָיָה כִּי
יִבְאֶךָ, שִׁישׁ בָּהֶם יַחֲוֹדוּ וְאַחֲדוּתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ בְּעוֹלָם, וְשִׁנְזָכוֹר
נְסִים וְנִפְלְאוֹת שְׁעָשָׂה עִמָּנוּ בְּהוֹצִיאֹ אוֹתָנוּ מִמִּצְרַיִם, וְאֲשֶׁר לוֹ
הִכָּח וְהִמְשָׁלָה בְּעֵלְיוֹנִים וּבַתְּחַתּוֹנִים לַעֲשׂוֹת בָּהֶם כְּרָצוֹנוֹ. וְצוֹנִי
לְהַנִּיחַ עַל הַיָּד לְזִכְרוֹן זְרוּעַ הַנְּטוּיָה, וְשֶׁהִיא נֶגֶד הַלֵּב, לְשַׁעֲבֵד
בְּזוֹה תַּאֲוֹת וּמַחְשָׁבוֹת לְבַנּוֹ לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ. וְעַל הָרֵאשׁ
נֶגֶד הַמּוֹת, שֶׁהַנְּשָׁמָה שְׂבַמְחִי עִם שְׂאֵר חוּשֵׁי וּכְחוֹתֵי כָּלֶם יְהִיוּ
מְשַׁעֲבָדִים לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ. וּמְשַׁפֵּעַ מְצוֹת תְּפִלִּין יִתְמַשְׁךְ
עָלֶי לְהִיּוֹת לִי חַיִּים אַרְוָבִים וְשַׁפֵּעַ קִדְשׁ וּמַחְשָׁבוֹת קְדוּשׁוֹת בְּלִי

לשעבד את המוח והלב לה', שהרי הנזר אינו רק מפאר את נושאו אלא מחייב אותו לנהוג בדרך הראויה.

צירוף זה של דברים - הכתר והשעבוד גם יחד - הוא הכתוב בפרשיות שבתוך התפילין. יציאת מצרים (הכתובה בפרשיות "קדש" ו"והיה כי יבאך") כוללת הן את שחרור ישראל בחוזק יד מבית עבדים, הן את הפיכתם לעבדי ה', ככתוב בתורה: "כִּי לִי כְּנִי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים, עֲבָדֵי הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם". המעמד של "עבד ה'" כולל בתוכו הן את ההתחייבות הגמורה, המוחלטת, הן את הגדולה והבחירה, כנאמר בישיעה: "אֵל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב, וְיִשְׁרוּן בְּחַרְתִּי בּוֹ", וכן "הִנֵּה יִשְׁכִּיל עֲבָדֵי, יָרוּם וְנִשְׂא וְגִבָּה מְאֹד". כך נכללים יחד, בכליל תפארת התפילין, הכתר ועול המלכות - שהם היחס השלם שלנו כבנים וכעבדים אל אבינו מלכנו.

הַרְהוֹר חֲטָא וְעוֹן כָּלֵל, וְשָׁלֵא יִפְתָּנוּ וְלֹא יִתְגַּרְה בְּנוּ יִצַּר הָרַע,
וַיִּנְחָנוּ לְעֶבֶד אֶת יְהוָה כַּאֲשֶׁר עִם לִבְבָּנוּ.

וַיְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתִּהְיֶה חֲשׂוֹבָה
מִצְוֹת הַנְּחַת תְּפִלִּין לְפָנֶי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּאֵלוֹ קִיּוּמֵיהֶּ בְּכָל
פְּרֻטֵיהֶ וְדִקְדוּקֵיהֶ וְכוּנּוֹתֵיהֶ וְתִרְיָג מִצְוֹת הַתְּלוּיוֹת בָּהֶן, אֲמֵן סְלָה.

עומדים, מניחים את התפילין על הזרוע השמאלית
(איטר מניחן על זרועו הימנית) ולפני שמהדקים את הקשירה מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וַיְצַוֵּנוּ לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין.**

מהדקים את הקשירה ואחר כך כורכים את הרצועה פעמים אחדות סביב היד.
ומנהג הכריכות על דרך הקבלה: שלוש פעמים על הזרוע, שבע פעמים על אמת
היד (בין המרפק לכף היד), ושלוש פעמים על האצבע האמצעית (את הכריכות
האחרונות, שעל כף היד והאצבע, משלימים רק לאחר הנחת תפילין של ראש).

מניחים את התפילין על הראש, וקודם שמהדקים אותן במקומן אומרים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וַיְצַוֵּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין.**

מיד לאחר שמהדקים כראוי את רצועות התפילין אומרים:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתָ לְעוֹלָם וָעֶד

מנהג האשכנזים לומר לאחר הנחת תפילין של ראש
תפילה קצרה שתיקנוה על דרך הסוד:

וּמַחְכְּמַתְּךָ אֵל עֲלִיוֹן תִּאֲצִיל עָלַי, וּמְבִינַתְךָ תְּבִינֵנִי, וּבַחֲסֶדְךָ
תִּגְדִּיל עָלַי, וּבְגִבּוֹרֶתְךָ תִּצְמִית אוֹיְבֵי וְקָמִי. וְשִׁמְן הַטּוֹב תִּרִיק עַל
שִׁבְעָה קָנֵי הַמְּנוֹרָה, לְהַשְׁפִּיעַ טוֹבְךָ לְבְרִיּוֹתֶיךָ. פּוֹתַח אֶת־יְדֶיךָ
וּמְשַׁבֵּיעַ לְכָל־חַי רִצּוֹן;

תהלים קמה

כורכים ברצועה של יד שלוש כריכות סביב האצבע האמצעית: שתיים על הפרק התחתון של האצבע ואחת על הפרק האמצעי. נוסף על כך נוהגים רבים לכרוך את הרצועה שוב עם האצבע הסמוכה, כך שתיצור מעין צורת האות דל"ת. ויש נוהגים שכורכים על כף היד גם צורת דל"ת וגם צורת שי"ן. בשעת הכריכה אומרים:

הושע ב

וְאֲרֻשְׁתֶּיךָ לִי לְעוֹלָם
וְאֲרֻשְׁתֶּיךָ לִי בְצַדֶּק וּבְמִשְׁפָּט וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים:
וְאֲרֻשְׁתֶּיךָ לִי בְּאַמוּנָה, וַיִּדְעַתְּ אֶת־יְהוָה:

לאחר גמר הנחת התפילין יש נוהגים לומר שתי פרשיות אלה שבתפילין:

וַיִּדְבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: קִדְשֵׁ לִי כָל־בְּכוֹר, פֶּטֶר כָּל־דָּחַס
בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה, לִי הוּא: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם,
זְכוּר אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה, אֲשֶׁר יֵצְאֲתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים, כִּי
בְחִזְקַיִד הוֹצֵיא יְהוָה אֶתְכֶם מִזֶּה, וְלֹא יֵאָכֵל חֶמֶץ: הַיּוֹם אֲתֶם
יֹצְאִים, בַּחֹדֶשׁ הָאָבִיב: וְהָיָה כִּי־יִבְיֹאֲךָ יְהוָה אֶל־אֶרֶץ הַפְּנִנְעָנִי
וְהַחֲתִי וְהָאֲמֹרִי וְהַחֲוִי וְהַיְבוּסִי, אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לֵתֶת לְךָ,
אֶרֶץ זֵבֶת חֶלֶב וּדְבַשׁ, וְעַבְדָּתְךָ אֶת־הָעַבְדָּה הַזֹּאת בַּחֹדֶשׁ
הַזֶּה: שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצַּת, וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי חַג לַיהוָה:
מִצּוֹת יֵאָכֵל אֵת שִׁבְעַת הַיָּמִים, וְלֹא־יֵרְאֶה לְךָ חֶמֶץ וְלֹא־יֵרְאֶה
לְךָ שָׂאֵר, בְּכָל־גְּבֻלְךָ: וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר, בְּעַבְדוֹ
זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְּיֹצְאֹתִי מִמִּצְרַיִם: וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל־יָדְךָ
וּלְזִכָּרוֹן בֵּין עַיִנֶיךָ, לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְהוָה בְּפִיךָ, כִּי בְיַד חֲזָקָה

וארשתיך לי לעולם כריכת הרצועות על האצבע היא כעין קידושין - בדומה לענידת טבעת ביד הכלה - היא מסמלת את התקדשות והתקשרות גוף האדם לה'. לכן הפסוקים הנאמרים בעת הכריכות מדברים על בחינת האירוסין, על ההתקשרות של ה' עם כנסת ישראל בכלל ועם כל אדם בפרט.

הוֹצֵאֲךָ יְהוָה מִמִּצְרַיִם: וְשִׁמְרֵת אֶת־הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָהּ,
מִיָּמִים יָמִימָה:

וְהָיָה פִּי־בְאֶךָ יְהוָה אֶל־אֶרֶץ הַפְּנִיעֵנִי פֶּאֶשֶׁר נִשְׁבַּע לְךָ וּלְאַבְתְּיָךְ,
וּנְתַנָּה לְךָ: וְהֵעֲבַרְתָּ כָל־פְּטֻר־רַחֵם לַיהוָה, וְכָל־פְּטֻר שֶׁגָּר
בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ הַזְּכָרִים, לַיהוָה: וְכָל־פְּטֻר חֲמוֹד תִּפְדֶּה
בְּשֵׂה, וְאִם לֹא תִפְדֶּה וְעִרְפָתוֹ, וְכָל בְּכוֹר אָדָם בְּבִנְיָךְ תִּפְדֶּה:
וְהָיָה פִּי־שְׂאֵלְךָ בְּנֶךְ מִחֵר, לְאֹמֹר מִה־זֹּאת, וְאָמַרְתָּ אֵלָיו,
בְּחֻזֶּק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים: וַיְהִי פִי־הַקְּשָׁה
פָּרְעָה לְשַׁלְחָנוּ, וַיַּהֲרֹג יְהוָה כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, מִבְּכוֹר
אָדָם וְעַד־בְּכוֹר בְּהֵמָה, עַל־כֵּן אֲנִי זֹבַח לַיהוָה כָּל־פְּטֻר רַחֵם
הַזְּכָרִים, וְכָל־בְּכוֹר בְּנֵי אֶפְדָּה: וְהָיָה לְאוֹת עַל־יְדְכָה וּלְטוֹטְפֹת
בֵּין עַיֲנֶיךָ, כִּי בְחֻזֶּק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם:

קבלת מצוות אהבת ישראל מצוות אהבת ישראל היא מצווה כללית, שבשונה ממצוות אחרות אין לה זמן קבוע, והיא יכולה להתבטא בצורות שונות ובמעשים גדולים וקטנים. לכן אנו פותחים את היום בהכרזה ייחודית זו: לנסות לקיים את המצווה בכל ההזדמנויות העתידות להיקרות לפנינו במרוצת היום. המקום המתאים ביותר בתפילה לאמירה זו הוא קודם שאדם ניגש לעבודת התפילה בציבור או ביחיד, משום שיש קשר מהותי בין אהבת ישראל לתפילה. המתפלל בציבור צריך לחוש קשר ואהבה לאנשים הנמצאים לנגד עיניו. הרגשה מעין זו, כאשר היא קיימת אצל כל אחד מהמתפללים, יוצרת מהות חדשה. לא עוד קבוצה של יחידים שכל אחד מתפלל לעצמו אלא עדה המתפללת יחד שפרטיה משפיעים זה על זה ומקבלים זה מזה. אף היחיד, המתפלל בכל מקום שהוא, מצטרף על ידי הכוונה לאהוב כל אדם מישראל אל העדה השלמה של ישראל, הציבור המתפלל באותה עת במקומותיו.

מה טובו לקט פסוקים המדברים בשבח בתי כנסיות של ישראל, ונועדו להכנת המתפלל אל הכניסה לבית הכנסת. הכניסה לבית ה' היא חסד מאת הבורא, ואנו מצידנו צריכים לבוא לתוכו ביראה ובתחושת רוממות המקום. לפסוקי השבח

הכנה לתפילה

לפני התפילה נוהגים לומר:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלַי מִצּוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ.

בכניסה לבית הכנסת אומרים:

במדבר כד

מֵה־טָבוֹ

תהלים ה

אֱהֲלִיךָ יַעֲקֹב, מִשְׁפַּנְתֶּיךָ יִשְׂרָאֵל:
וְאֲנִי בָּרַב חֶסֶדְךָ אָבּוֹא בֵיתְךָ
אֲשַׁתְּחֹה אֶל־הַיְכָל־קִדְשֶׁךָ
בִּירְאָתְךָ:

תהלים כו

יְהוָה אֶהְבֵּתִי מְעֹז בֵּיתְךָ
וּמְקוֹם מִשְׁכַּן כְּבוֹדְךָ:

וְאֲנִי אֲשַׁתְּחֹה

וְאֶכְרַעַה

אֶבְרַכָּה לִפְנֵי יְהוָה עֹשִׂי.

תהלים סט

וְאֲנִי תִפְלַת־לֶךָ יְהוָה

עֵת רִצּוֹן

אֱלֹהִים בָּרַב־חֶסֶדְךָ

עֲנֵנִי בְּאֵמַת יִשְׁעֶךָ:

הנאמרים בשעת הכניסה למקום התפילה מצורפת בקשה תמציתית: שהקדוש ברוך הוא ישמע את תפילתנו, שדברינו יתקבלו למעלה ויעשו פירות למטה.

אֲדוֹן עוֹלָם

אֲשֶׁר מֶלֶךְ בְּטָרִם כָּל־יְצִיר נִבְרָא.
 לַעֲת נַעֲשֶׂה בַחֲפָצוֹ כֹּל אֲזִי מֶלֶךְ שְׁמוֹ נִקְרָא.
 וְאַחֲרֵי כְּבִלּוֹת הַפֶּל לְבָדוֹ יִמְלֹךְ נוֹרָא.
 וְהוּא הִיָּה וְהוּא הָיָה וְהוּא יִהְיֶה בְּתַפְאֲרָה.
 וְהוּא אֶחָד וְאֵין שְׁנַי לְהַמְשִׁיל לוֹ לְהַחֲבִירָה.
 בְּלִי רֵאשִׁית בְּלִי תְּכֵלִית וְלוֹ הָעֵז וְהַמְשָׁרָה.
 וְהוּא אֵלֵי וְחֵי גּוֹאֲלֵי וְצוֹר חֲבֵלֵי בַעֲת צָרָה.
 וְהוּא נְסִי וּמְנוֹס לִי מְנַת פּוֹסֵי בְיוֹם אֶקְרָא.
 בְּיָדוֹ אֶפְקִיד רוּחֵי בַעֲת אִישׁוֹן וְאַעֲיָרָה.
 וְעַם רוּחֵי גְּוִיָּתֵי יְהוָה לִי וְלֹא אֵירָא.

אֲדוֹן עוֹלָם פְּיוֹט הַעוֹסֵק בְּסִיפּוֹר שְׂבַחֵי ה' בְּדַבְרִים שֶׁהֵם תְּמִצִּית עֵיקְרֵי הָאֲמוּנָה, וְלִכֵּן רָאוּי לְאוֹמְרָם בְּפִתִּיחַת הַיּוֹם. ה' הוּא בּוֹרֵא הַכּוֹל וְיַחֲדִיד בְּעוֹלָמוֹ, וְיַחֲדֵם עִם גְּדוּלְתוֹ וְרוֹמְמוֹתוֹ הִרְיָהוּ דוֹאֵג לְאָדָם וּמְצִיל אוֹתוֹ מִצְרוּתָיו, וּבִפְרֵט שׁוֹמֵר עַל נַפְשׁוֹ שֶׁל הָאָדָם בְּזִמְנֵי הַשִּׁנָּה וּמְשִׁיבָה לְקִרְבּוֹ בְּבוֹקֵר. הַפְּיוֹט שׁוֹזֵר אֶת תִּיאוֹר בְּרִיאַת הָעוֹלָם בְּשִׂבְחַת יְקִיצַת הָאָדָם מִפְּנֵי שֶׁבְּכָל יְקִיצַת הָאָדָם מִתְּחוֹלָל בְּזַעֲדֵי אֲנַפִּין מַעֲשֵׂה שֶׁל בְּרִיאָה מְחוֹדֶשֶׁת.